

Shaxsning psixologik portreti

Urganch davlat universiteti talabasi
Abdusharipova Shaydoxon Allanazar qizi

Annotatsiya: Insonning yuzi shaxsiyatning sinonimi sifatida qabul qilinishi bejiz emas. Hatto "jismoniy shaxs" kabi soʻzlar shaxs haqida, "yuridik shaxs" - bir guruh odamlar haqida gapiradi. Koʻrinib turibdiki, yuz tananing umumiy qismi - boshning old tomoni, ammo tananing bu qismi yordamida siz odamning psixologik portretini chizishingiz mumkin.

Kalit soʻzlar: psixologik portret, shaxs, yuridik shaxs, jismoniy shaxs, yuz.

Аннотация: Недаром человеческое лицо считается синонимом личности. Даже такие слова, как «физическое лицо» говорят о человеке, «юридическое лицо» — о группе людей. Кажется, что лицо — это обычная часть тела — передняя часть головы, но с помощью этой части тела можно нарисовать психологический портрет человека.

Ключевые слова: психологический портрет, личность, юридическое лицо, физическое лицо, лицо.

Abstract: It is not without reason that the human face is considered a synonym of personality. Even words like "natural person" talk about a person, "legal person" - about a group of people. It seems that the face is a common part of the body - the front of the head, but with the help of this part of the body, you can draw a psychological portrait of a person.

Key words: psychological portrait, person, legal entity, natural person, face.

Shaxsning psixologik portreti - bu shaxsning psixologik xususiyati boʻlib, uning ichki dunyosi va muayyan hayot sharoitida mumkin boʻlgan xatti-harakatlari tavsifi. Garchi ular gʻalati qalb qorongʻi deb aytishsa-da, lekin notanish odamning yuz xususiyatlariga diqqat bilan qarab, u haqida juda koʻp qiziqarli narsalarni bilib olishingiz mumkin. Mutaxassislar bir qarashda odamning qanchalik halol ekanligini aniqlashlari mumkin - jasur yoki qoʻrqoq, kuchli shaxsiyat yoki oʻz-oʻzidan.

Barchamizning oʻziga xos noyob yuzlari bor, ular tanishuvning birinchi soniyalaridanoq biz haqimizda maʼlumot beradi. Raqibimizga qarab, uning yuzidagi ifoda ortidagi sirlarni ochishga harakat qilamiz. Bizni tanlaganimiz yoki hamrohimiz yoki ishchimiz boʻlishi mumkin boʻlgan odamning mohiyati qiziqtiradi.

Biz doimo ko‘p odamlar bilan o‘ralganmiz: transportda, ishda yoki ijodiy jamoada, do‘stlar orasida. Biz qandaydir tarzda yuzlarni taniymiz va bu qobiliyatga muhtojmiz. Bizning miyamizda, temporal va oksipital loblar chegarasida, bu qobiliyat uchun mas'ul bo‘lgan zona mavjud.

Yuz ijtimoiy vosita sifatida

Tadqiqotchilar isbotladilarki, inson miyasi yuzning alohida qismlari yig‘indisida emas, balki butun yuzni taniydi. Piter Tompson buni Margaret Tetcherning fotosurati bilan ko‘rsatdi. Teskari fotosurat, lekin o‘zgarmagan ko‘zlar va lablar bilan, birinchi qarashda, hech kim sezmedi.

Yuz insonning xarakteri, hatto uning xatti-harakatlari stereotiplari haqida ma'lumot beruvchi, moslashuvchan, ijtimoiy vositadir. Insonning portreti ongsiz intuitiv darajada o‘qiladi. Bizda ma'lum ijtimoiylashuv tajribasi bor va hatto bolalikda ham, maktabda va boshqa muassasalarda ham o‘xshash xususiyatlarga ega odamlardan bir xil harakatlar va xatti-harakatlarni kutishni o‘rganganmiz.

Tadqiqotchi Pol Ekman Darvin gipotezasini amerikaliklar va yaponlar bilan tajriba o‘tkazgandan so‘ng tasdiqladi. U qo‘rqinchli film tomosha qilayotganda odamlarning his-tuyg‘ularini kuzatgan. Yaponlar hissiyotlarini tiyish uchun madaniy an'analar tufayli o‘zlarini ko‘proq vazmin tutdilar. Ammo umuman olganda, barcha yuzlardagi qo‘rquv naqshlari bir xil tarzda ifodalangan.

Odamlar bilan muloqot qilish tajribasi suhbatdoshlarning har birining shaxsiyatining psixologik portretini yaratishga imkon beradi. Ammo, masalan, odamning tabassumi orqasida yashiringan norozilikni tanib olish oson emas. Har bir his-tuyg‘u o‘zining namoyon bo‘lishiga ega, ular orqali suhbatdoshning haqiqiy munosabatini aniqlash mumkin. Yuzga diqqat bilan qarab, biz ongsiz darajada suhbatdoshimiz qanday odam ekanligini va undan nimani kutish mumkinligini tushunamiz. Yuz xarakterga, asosiy insoniy his-tuyg‘ularga ishora qiladi.

Qadim zamonlardan beri insonning yuzi insonning psixologik portretini yaratishi va u haqida har tomonlama ma'lumot olishi mumkinligiga ishonishgan. Qadimgi xitoyliklar inson tanasidagi eng qiziqarli sirt tuzilishi bilan xarakter va taqdir o‘rtasidagi bog‘liqlikni topishga harakat qilishdi. Bugungi kunda tanib olish tizimlari ishlab chiqilmoqda. Ushbu fan fiziognomiya deb ataladi, bu fansiz zamonaviy kriminologlar va yirik kompaniyalar qila olmaydi.

• Xitoyliklar insonning yuzini uch qismga bo‘lishdi, ularning har biri ma'lum bir yosh uchun alohida ahamiyatga ega. Peshonadagi soch chegarasidan qoshgacha bo‘lgan qismi insonning aql-zakovati va martabadagi muvaffaqiyat haqida gapiradi.

- Yuqori peshona shaxsning maqsadga muvofiqligi va karerizmi haqida gapiradi, peshonada bitta ajin borligi odamning bir yo‘nalishda rivojlanish istagini ko‘rsatadi. Lomonosov, Lenin, Eynshteyn baland peshona egalarining yorqin namunalari edi.

- Qoshlardan burun uchigacha bo‘lgan qismi ruhning harakatchanligini, shaxsiyatning kuchini, o‘zini tuta bilish qobiliyatini ko‘rsatishi mumkin. 35 yosh va undan katta yoshda bu zona ayniqsa muhimdir. Bu mutaxassis bo‘lgan yoshdir. Katta burun ulkan hayotiylikni ko‘rsatadi. Bunday odamlar biznesda, ijtimoiy faoliyatda, ya'ni tashqarida amalga oshirilishi mumkin. Burunning kichik va ingichka qanotlari ta'sirchan va o‘zgaruvchan shaxsga tegishli.

- Yuzning pastki qismi insonning boshqa odamlarga bog‘lanish qobiliyati va hayotda muvaffaqiyat qozonish ehtimoli haqida gapiradi. Misol uchun, lablari to‘la bo‘lgan odam hissiylik, temperament va ochiqlik bilan ajralib turadi. Yupqa lablar egalari ilm-fan va o‘z-o‘zini bilishga intiladi. Yassi yonoqlar ichki potentsial orqali amalga oshirishni ko‘rsatadi.

Yoshning psixologik portretga ta'siri

Bizning yuzimiz hayotimiz davomida o‘zgaradi va mutaxassislarning ta'kidlashicha, o‘zgarishlar inson yuzining alohida qismlaridan kam emas.

Yuzdagi ajinlar ko‘p narsani aytib beradi. Ularning aniq nima deyishi tadqiqotchilarga ma'lum. Buning uchun butun yuz hayot yiliga mos keladigan yuzta nuqtaga bo‘linadi. 25 yoshda hayot va taqdir tafsilotlari haqida qoshlar orasida aytiladi. Va 60 da - lablar.

Ammo olimlar jamiyati insonning taqdiri va psixologik portretini faqat yuziga qarab belgilash nazariyasini rad etadi. 1872 yilda Sezare Lambroso tug‘ma jinoyatchi nazariyasini ishlab chiqdi. U jinoiy moyillikni psixologik va jismoniy xususiyatlar bilan birgalikda shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari bilan aniqlash mumkinligini ta'kidladi. Ammo bugungi kunda ko‘plab mutaxassislar olimning bayonotlariga qo‘shilmaydi.

Zamonaviy jamiyatda odamlar o‘rtasidagi muloqot shundayki, tashqi ko‘rinishning, xususan, yuzning asosiy aloqa vositasi sifatidagi roli asosiy o‘rinni egallaydi. Bu shuni anglatadiki, insonning psixologik portreti birinchi navbatda insonning tashqi ko‘rinishi bilan belgilanadi.

Italiyalik tadqiqotchilar tajriba o‘tkazdilar. Turli xil ish joylariga faqat shaxsiy ma'lumotlar va fotosuratlar farq qiladigan mutlaqo bir xil rezyume namunalarini yuborib, biz taxmin qilingan natijaga erishdik. Go‘zal ayollar ish beruvchilarni tez-

tez qiziqtiradilar. Ular ko‘proq taklifnomalar oldilar. Va potentsial ish beruvchilar chiroyli erkaklarni e‘tiborsiz qoldirmadilar.

Tajribadagi insoniyatning xunuk vakillari hech kimni ayniqsa qiziqtirmadi. Xulosa o‘zini ko‘rsatadi. Umuman olganda, go‘zal odamlarning maoshi yuqoriroq, ular uchun suhbatdoshni ishontirish va maqsadiga erishish osonroq. Ular uchun "gala" effekti, insonning umumiy taassurotlari uning o‘ziga xos xususiyatlarini baholashga ta'sir qilganda paydo bo‘ladi. Shunday qilib, jozibali odamlar ko‘pincha katta aqliy qobiliyatlarga ega deb hisoblanadilar.

Go‘zallik ham qarama-qarshi rol o‘ynashi mumkin, ayniqsa bir jinsli munosabatlarda. Amerikalik olimlar tadqiqot o‘tkazdilar va ayol ish beruvchilar o‘z xodimlari sifatida yoqimsiz ayollarni tanlash ehtimoli ko‘proq ekanligini aniqladilar, chunki go‘zal shaxslar potentsial tahdiddir.

Intellektual qobiliyatlarni va shaxsning psixologik portretiga munosabatni baholash xuddi shu tarzda davom etadi. Go‘zal odamlar kamroq aqli, ishonchsiz va talabchan deb hisoblanadilar.

Insonning psixologik portreti

Shaxsiy xususiyatlardan biri temperamentdir. Temperament - unga rahmat, odamlar bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi - ba'zilari sekin va xotirjam, boshqalari tez va chaqqon.

Temperament - inson shaxsiyatining asosi bo‘lib, u inson tanasining tuzilishi, uning asab tizimining xususiyatlari, organizmdagi moddalar almashinuvi bilan bog‘liq. Temperament xususiyatlarini o‘zgartirish mumkin emas, ular odatda meros bo‘lib qoladi. Insonning psixologik portretini samarali yaratish uchun siz uning xususiyatlarini tushunishingiz kerak. Har bir temperament turiga alohida yondashuv mavjud.

- Sanguine - doimiy monitoring va tekshirishni talab qiladi.
- Xoleriklar - doimiy ravishda qandaydir biznes bilan shug‘ullanishlari kerak, aks holda ularning faoliyati boshqalarga yuk bo‘ladi.
- Flegmatik odamlar haydashda chiday olmaydi, chunki ular faqat o‘z kuchiga tayanishga odatlangan va ular ishni albatta tugatadilar.
- Melanxolik - bosimga, qichqiriqlarga, qattiq ko‘rsatmalarga dosh berolmaydi, chunki ular zaif va sezgir. Zamonaviy usullar yordamida temperamentingizni aniqlash uchun testdan o‘tishingiz mumkin.

Shaxsning yana bir muhim xususiyati xarakterdir. Xarakter inson xulq-atvorining barqaror xususiyatidir. Xarakterning tuzilishi shaxsning faoliyatga munosabatini ifodalovchi 4 guruhga bo‘linadi.

- Ishlamoq.
- Jamoaga.
- O‘zimga.
- Narsalarga.

Bunday tuzilmani bilish sizning psixologik portretingizni qanday chizish haqida savolga ham yordam beradi. Xarakterning shakllanishi shaxsning axloqiy va irodaviy fazilatlari asosida sodir bo‘ladi. Xarakterning 4 turini ajratish odatiy holdir:

1. Ko‘rgazmali tip - his-tuyg‘ularni kuchli ifodalaydi va ularni boshdan kechiradi. Bular badiiy tabiatdir, omma oldida his-tuyg‘ulari bilan o‘ynaydi. Ular boshqa odamlarni yaxshi tushunishadi, lekin barcha qarorlar ular tomonidan impulsiv ravishda qabul qilinadi.

2. Pedantik tip ko‘rgazmali turga qarama-qarshidir. Ular qat‘iyatsiz va hayotlari uchun doimiy qo‘rquvni boshdan kechirishadi. Qarorlar uzoq vaqt talab etadi.

3. Qattiq tur. Salbiy his-tuyg‘ularini kechiktiradi, balki uzoq vaqt davomida muvaffaqiyatlariga e‘tibor qaratadi. Ta‘sirchan va qasoskor, haqoratni hech qachon unutmang.

4. Qo‘zg‘atuvchi tur. Ular uchun odatiy holat - bu asabiylashish va norozilik. Ular o‘zlarini nazorat qila olmaydilar va nizolarni qo‘zg‘atadilar.

Xususiyat sifatida qobiliyatlarni alohida ajratib ko‘rsatish mumkin. Shaxsiy qobiliyatlar muayyan vazifalarni hal qilishdir. Ular ikki xil: umumiy - ularning shakllanishi aqlning rivojlanishi bilan sodir bo‘ladi. Xususan, bu moslashish, aqlning moslashuvchanligi, xotirjamlik, ehtiyotkorlik, samaradorlik. Maxsus qobiliyatlar - muayyan faoliyat turi uchun rivojlanadigan narsa. Ammo psixologik portretlarni yaratishga yordam beradigan boshqa shaxsiy xususiyatlar haqida unutmang:

- Orientatsiya - bu inson faoliyati - muloqotga, o‘ziga, vazifalarga yo‘naltirilgan vektor.
- Aql-idrok aqlning asosi, o‘zagidir.
- Emotsionallik - hissiyotlar va aqlga bo‘linadi. Aql va iroda, insonga bo‘ysunadigan narsa va his-tuyg‘ular uning xohishlariga qo‘shimcha ravishda paydo bo‘lishi mumkin.

- Muloqot qobiliyatlari - og‘zaki va og‘zaki bo‘lmagan muloqot.

Temperament. Shaxsning bu xususiyati psixologik portretni (va eng sezilarli namoyon) chizish uchun eng muhim hisoblanadi, chunki u umuman psixikaning ishini aks ettiradi - inhibe qilingan yoki ko‘proq harakatchan. Ba'zi odamlar sekin, xotirjam, beqaror - ularning hissiy holati juda kam o‘zgaradi. Boshqalar dürtüsel, tezkor, zo‘ravon hissiy reaksiyalarga moyil. Qoida tariqasida, u qanday temperamentga ega ekanligini deyarli aniq aniqlash uchun uni nisbatan qisqa vaqt davomida kuzatish kifoya.

Temperamentlarning quyidagi tasnifi kanonik hisoblanadi:

- Flegmatik: xotirjam, shoshqaloq, his-tuyg‘ularning namoyon bo‘lishi bilan tashqi tomondan ziqna, barqaror kayfiyatga ega.
- Xolerik: shijoatli, tez va ayni paytda muvozanatsiz. Uning kayfiyati tez o‘zgaradi va hissiy portlashlar paydo bo‘ladi.
- Melanxolik: o‘z hayotidagi voqealarni doimo boshdan kechirishga va chaynashga moyil va tashqi omillarga keskin munosabatda bo‘ladi. U hissiy jihatdan zaif va juda ta'sirchan.

• Sanguine: qizg‘in, jonli, chaqqon, atrofida sodir bo‘layotgan barcha voqealarga tez munosabatda bo‘ladi. Agar u g‘ayratli bo‘lsa, u juda samarali, lekin agar ish unga qiziq bo‘lmasa va zerikarli bo‘lib tuyulsa, u o‘zini engib bo‘lmaydi.

Xarakter. Bu shaxsning barqaror individual xususiyatlari to‘plamidir.

Xarakterning to‘rtta guruhi mavjud:

- Ishga munosabat: aniqlik, mehnatsevarlik, vijdonlilik, ijodkorlikka moyillik, tashabbuskorlik, dangasalik, insofsizlik, passivlik.
- Boshqa odamlarga munosabat: sezgirlik va sezgirlik, xushmuomalalik, boshqa odamlarga hurmat, qo‘pollik, izolyatsiya, qo‘pollik.
- Narsalarga munosabat: tejamkorlik yoki beparvolik, ozodalik yoki chalkashlik.
- O‘ziga bo‘lgan munosabat: o‘zini tanqid qilish, hayo, o‘zini o‘zi qadrlash, xudbinlik, takabburlik, bema'nilik.

Motivatsiya. Bu inson xatti-harakatlarini boshqaradigan, uning faolligini, yo‘nalishini, barqarorligini va tashkiliyligini belgilovchi psixofiziologik jarayon.

Har bir insonda biror narsa uchun motiv bo‘lishi kerak - u uchun qadrli bo‘lgan moddiy yoki ideal ob'ektlarning umumlashtirilgan tasviri.

Siz tuzayotgan odamning ichki yoki tashqi motivatsiyasini bilish ham muhimdir.

Imkoniyatlar. Bu ma'lum bir faoliyat turini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun shartlar bo'lgan shaxsiy xususiyatlardir. Ular ko'nikma, qobiliyat va bilimga kamaymaydi, balki faoliyatning texnikasi va usullarini o'zlashtirishning chuqurligi, tezligi va kuchiga bog'liq.

Moyillik va iqtidor tushunchalari ham mavjud. Birinchisi, faoliyatning motivatsion komponenti. Ikkinchisi - tug'ilishdan berilgan yoki bolalik davrida rivojlangan qobiliyatlarning sifatli kombinatsiyasi.

Hissiylik. Bu insonning tajriba mazmunini, kayfiyatini, xarakterini aks ettirish qobiliyatidir. Bu ham atrof-muhitga javobdir. Hissiylik temperament bilan chambarchas bog'liq. Misol uchun, xolerik odamlar his-tuyg'ularini chaqmoq tezligida o'zgartiradilar, flegmatiklar esa juda sekin, melankolik odamlar esa moyil.

Aql-idrok. Bu insonning vaziyatni baholash, qaror qabul qilish va shunga muvofiq xatti-harakatlarini tartibga solish qobiliyatini amalga oshirishni ta'minlaydigan ruhiy jarayonlar tizimi.

Biroq, bu murakkab sozlamalar. Ko'pincha siz odamni chidab bo'lmas ahmoq deb o'ylashingiz mumkin, lekin keyinchalik u hayotning boshqa sohasida o'z aql-zakovatini ko'rsatganida hayron qolasiz. Buning sababi shundaki, uning turlari juda ko'p: fazoviy, jismoniy-kinetik, fazoviy, mantiqiy-matematik, musiqiy, naturalistik, intrapersonal. Bir so'z bilan aytganda, agar biror kishi malakali suhbatni o'tkaza olmasa, bu uning cheklovlarini ko'rsatishi shart emas.

Muloqot qilish qobiliyati. Turli xil o'zaro ta'sirlar bilan, odam o'zini turli yo'llar bilan namoyon qilishi mumkin, chunki uning ichki munosabatlari, e'tiqodlari, shuningdek, uning hissiy holati, masalan, suhbat paytida xonaga uchinchi shaxs kirganida o'zgaradi.

Shuning uchun muloqot qilish qobiliyati insonning ichki munosabatlarini hisobga olgan holda turli tomonlardan ko'rib chiqilishi kerak.

Irodaviy fazilatlar. Bu insonning fikrlash jarayoniga asoslangan qarorlar qabul qilish va qarorga muvofiq o'z fikrlari va harakatlarini yo'naltirish qobiliyatidir.

Psixologik portretni tuzayotganda, odam qanday qilib qiyin qarorlar qabul qilishni biladimi yoki yo'qmi, u o'z so'ziga qaytadimi yoki yo'qmi va u qanchalik muvaffaqiyatli o'zini tarbiyalashi va sabr-toqatli bo'lishi mumkinligini tushunishingiz kerak.

O‘z-o‘zini nazorat qilish darajasi. Bu his-tuyg‘ularingizni, fikrlaringizni va xatti-harakatlaringizni nazorat qilish qobiliyatidir. Bu irodaviy sifatlar va tushuncha bilan juda chambarchas bog‘liq.

Oddiy qilib aytganda, inson hayotda katta muvaffaqiyatlarga erishish uchun bir lahzalik zavqlarni qurbon qilishni biladimi yoki yo‘qligini tushunishingiz kerak.

O‘z-o‘zini hurmat. Bu insonning o‘z shaxsiyatining ahamiyati, boshqa odamlar orasidagi faoliyati va o‘zini, o‘zining fazilatlari va his-tuyg‘ularini, afzalliklari va kamchiliklarini baholash haqidagi g‘oyasi. O‘z-o‘zini hurmat qilish past, yuqori va adekvat bo‘lishi mumkin, buni bilib olishingiz kerak. Shaxsni (yoki o‘zingizni) barcha jihatlar bo‘yicha batafsil tavsiflaganingizdan so‘ng, psixologik portretni tuzishga o‘ting. Buni turli xil anketalar yordamida amalga oshirish mumkin:

- J. Rotterning sub'ektiv nazorat darajasi.
- Individual tipologik so‘rovnoma L.N. Sobchik.
- R.Kettelning anketasi.
- Leonhardning xarakterologik so‘rovnomasi.

Biroq, siz o‘zingizning fikrlaringiz asosida psixologik portret qilishingiz mumkin. Yetarli ma'lumot mavjud bo‘lganda, bu odamning muayyan vaziyatda qanday munosabatda bo‘lishi haqida ba'zi xulosalar chiqarish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G‘oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2002.1-2 kitob.
2. А.Х.Югай, Н.А.Мираширова “Общая психология” – Ташкент 2014.
3. Дружинина В.. “Психология “. Учебник. “Питер”, 2003.

